„ЗАСТАВА“ излази редовно: **средом, петком недељом**, на целом табаку, а **и уторником** на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф.
на по године . . . . . 7 „
на четврт године . . . . . 3 „ 50 н
на један месец . . . . . 1 „ 20 „
За Србију:
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и у књижари браће М. Поповића.

БРОЈ 139. **У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 12. (24.) СЕПТЕМБРА 1876.** **ГОДИНА XI.**

У ОЧИ УГАРСКОГ САБОРА.

Како је кр. табла у Будим-Пешти решила, да се будимско-пештански казнени суд у обзиру обустављања имунитетног права заступника земаљског дра Светозара Милетића има обратити на председништво угарског сабора, а како је отварање реченог сабора на прагу, то је „Пестер Лојд“ нашао за нужно, да тој ствари посвети засебан један чланак. Угарска влада имаће да се изјави пред заступничком кућом о случају Милетићевом, у колико исти спада пред земаљско заступништво. С тога се пожурила владина труба, да у напред предуготови јавно мњење, земаљске посланике на изјаву, коју кани влада угарска, да у тој ствари учини. По том „Лојдовом“ чланку може се у напред знати, у каквом ће духу и смеру испасти и сама изјава владина, по вечерњу се и светац познаје.

С тога је вредно, да се обазремо на та „Лојдова“ разглаголствија. Нашем је читалачком свету донекле познато то старо клепало пештанско. Потрудили смо се по кадшто, да га претставимо нашом свету у правом облику свом, не зато, што би по себи вредило погледа и обзира, већ што се у својој моралној понижености, живећи са диспозицијопих јасала, издаје као верно гласило својих господара. Ал ваљда до сад никад још то гласило није тако збуњено било, као овог пута, кад је добило задатак, да стере путе овакој владиној политици, као што је у овом Милетићевом случају.

Да пропратимо мало то бунцање. Вели, да ће јавна расправа у Милетићевој и Касапиновићевој ствари још по неку занимиву епизоду, по неко изненађење на видик изнети; ал да то никако неће бити политична парница у великом штилу. То није завереничка парница, као оне из доба талијанског покрета за слободу; већ су то послови оних људи, који су и не савесни и неспособни.

Дакле речени лист у напред спрема јавно мнење, да у тој парници неће бити великог „штила“, да неће бити оних громопуцателних изненађења, каква се наговештаваху у оно време, кад се отпочела она хајка на овостране Србе. То признање већ је по себи нека интересантна епизода, јер владина труба индиректно и сама признаје тиме, да се подигла хајка зарад ништавих ствари. Ружно је само од „Лојда“, што хоће признање то да скрије погрдом на људе, које по њиховом моралном и интелектуалном становишту поштено ни догледати не може. То је ружно и неплеменито од „Лојда“, ал то није ни прва ни последња ругоба његова.

Ево да пођемо даље. Особеност је, вели речени лист, да цео назови „југославенски“ покрет претставља скроз хармонију ружнога, да пати под проклетињом карикатуре. Све је, којешта, људи и ствари, установе и подузећа, народ и вође, варалице и преварени На бојном пољу кукавице, али вољни за државне ударце, као што је Черњајева војска; у парламенту без осећаја одговорности и дужности као некадања скупштина; на влади лукави у маленкостима, без главе, кад озбиљнији дани надођу, као што је Ристић — то су вође и учесници тог чудноватог покрета. Па као у свему, таки су и у „заверама“. Талијански завереници имадоше на челу Мацинија, ту племениту и пламену душу, пуну узвишености и снаге, која се испунила највишим идејама, осећајима и знаностима човечанства. Свега тог нема код завереника „југословенских“. Ови су много ниже сорте људи, ти су, који се усуђују учинити дело ниске себичности — предујмити новаца, ако се којем од њих прохте на разна путовања.

„Пестер Лојду“ и његовим господарима недопада се дакле цео овај „југославенски“ покрет, ал не зато, што је аустро-мађарским државницима до сад већ довољне бриге задао, већ — што је сићушан без узвишености, права карикатура! Ко би то могао веровати? До сад је сва Европа узрујана са тог величанственог покрета једнодушног народа српског. Сам се „Лојд“ у један мах био заборавио, те је признао, да покретачима истим неоскудева дух свестраности. Па сад му је све то мало, ал наравно за то, што неможе да нађе српских „завереника“ онде, где их тражи. Због те једне околности потеже се Мацинија и уздиже се онолико колико се неби човек од једног „Лојда“ надати могао. Наравно, ми с наше стране немамо ништа против Мацинија и клањамо се из дубљине величини духа му, ал какве свезе имаде то с парницом посланика Милетића? Очевидно је, како шепртљи владин орган, у невољи је, те незна како ће да прикрије наготу своју, и отуд ти скокови вратоломни, отуд та неумесна сравњивања. Међу тим је добро, што смо дознали, шта жели исти лист, какву слику прави он себи о народном покрету. Српски народ с оне стране Саве и Дунава баш је сад на том путу, да му се покаже у свој величанствености.

Истина њему је и то неправо, што је војска прогласила кнеза Милана за српског краља, ал поред свег тог неће му се моћи на ино, да таком чину не призна ако ништа више, оно бар замашајност у посљедицама својим. С друге стране српска краљевина и независност може га умирити од бојазни према Русији, јер је тако јасно, да руска превласт на балканском полуотоку неће толико маха отети, да може отуд бити опасности какве по осталу Европу. Истина тај развој догађаја неће дати никаква прилога за парницу Милетићеву, ал се „Лојд“ бар неће више моћи потужити на „југославенски покрет“ да је карикатура. Ако речени лист хоће, да у непрестаној свези с догађајима на истоку држи парницу Милетићеву, онда ће он још многу интересантну епизоду доживети у тој парници, и сваки пут ће се све више моћи уверавати о ништавилу свом и величини противника му.

Неправо му је даље, што је Милетић био код српског кнеза, где је, као што се вели, обрекао, да ће 20—30.000 момака превести Србији у помоћ за време рата. Наравно то „Лојд“ знаде из најпоузданијег извора. Ал како би то још мало било, да се окриви ко као велеиздајник Аустро-Угарске, то се још додаје, да је Милетић јавно наздравио „краљу Милану,“ баш као да је у напред слутио, шта ће народна војска српска за кратко време изјавити. А да ствар још страшнија буде, покушава „Пестер Лојд“ у свом безобразлуку, да се и на кнеза Милана, сад већ краља, блатом баци. Вели, да и он није тако невин, као што на први мах изгледа, нарочито, да имаде врло повољан политични апетит. Шта то управ хоће да значи? „Пестер Лојд“ требао се овде јасније изразити. Ал, шта да много испитујемо? Ко је у том чланку тражио памети, томе су заман труди били.

Најкраснија су извађања још, која речени лист чини на крају својих дубоких посматрања. Прво, вели, да је цео покрет на овом земљишту био дело неколико људи, који су злоупотребили уставну слободу, која овде влада, те тако народ терорисали. Друго пак, што се тај покрет толико развио, то није са унутарње вредности, већ због нехатости мађарске владе, која је тако што толико дуго трпила. Нарочито су криви они административни чиновници, који и некрију своје непријатељско расположење према влади. Таке дакле не треба трпети, нит их овлашћавати на даље државним ауторитетом. То неће бити прогонство, вели „Лојд,“ него ће се само пустити на слободу, па ако и у том положају учине какву незаконитост, онда ће по Тисиним речима „држава угарска вазда доста снажна бити, да своје непријатеље расмрска.“

То је свршетак целе песме и према почетку заиста није ни могло бити лепше.

Покрет на „овом земљишту“ нема унутарње вредности, али су за то нужне Тисине наредбе, нужна је читава хајка на овострано Српство, па да се колико толико задржи брат, који би хтео да се брату свом на помоћи нађе. Та хваљена уставна слобода у Угарској није ни толика колика је у апсолутној Русији, где влада према закону неможе да стаје струји народној на пут. Па ипак је та слобода крива, те су поједини људи у српском народу могли толико одзива да нађу, колико је нужно било за покретање. Скоро би се из тог могло изводити, да би требало за Србе суспендовати уставност, Србе чиновнике прогонити из звања, а остале, који би се усудили покрај свег тог да сметају влади у спаносном делу помађаривања — „размрскати“.

Кад би се слушала наша реч, ми би слободни били посаветовати, да је добро тако силну државну снагу штедити за одсуднија времена и против спољних непријатеља, а не разметати се њоме онде, где умесно није. Тако се само износи на видик слабост своја. Мађари су веома несретни у маскирању. То се до сад показало у више прилика, а нарочито ће се показати у овој Милетићевој ствари. Па кад већ један посао не иде човеку од руке, онда би ваљало да га се за навек окане. Иначе се само брука пред својим и страним светом.

ПРОГЛАС КРАЉА СРПСКОГ.

У Београду 10. (22.) септ. У свему Српству белом а његовим непријатељима црном Београду не може човек да дане душом од утисака речених догађаја, што се сваки дан, све важнији за важнијим гомилају. Још се нисмо ни разабрали били од големог утиска, што га на нас учини прослава имендана цара Александра, ево ти после два три дана величанственог спровода неумрлог јунака Николе Рајевског, два дана после тог спровода ево ти опет величанственог освећења дивотне заставе што је војсци српској посла оно место руско, чије је кликовање на борбу против Агарјана данас најјасније и најгласније, што је посла Москва; неколико тренутака после тог освећења ево ти из Чубриног „зајажала Турства, соперника самог Цариграда,“ ево ти из Делиграда гласа, *да је јуначка војска наша прогласила кнеза Милана за краља.* Кад се за тај догађај овде у Београду дознаде, тумачише га на сто начина. Једни говорише ово, други оно, трећи опет треће итд. Но од свију тумачења ово ми изгледа, да има највише смисла, што ћу вам га напоменути, и по ком је извор томе изненадном догађају делиградском чак на далеком северу, чак у Петрограду. Европа је вазда, као што знате, подметала Русији, а особито сада, откако су многи Руси почели долазити Србима у помоћ; да она (Русија) хоће од Србије да начини своју гувернију. Да би дакле Европу о противноме уверила, Русија је одлучила, да припомогне створити независну краљевину српску, за коју онда нико не ће моћи рећи, да је руска губернија.

Како је текао тај још нерастумачени догађај на Делиграду, ево можете видити из овог Черњајевог извештаја, који сам овде само у једном егземплару штампан видио, и који сам ја за ваш лист из тог егземплара преписао.

Извештај гласи:

Телеграм

Подпуковнику Богичевићу. Параћин.

Јављам вам, да је војска овде и у околини расположена данас на најсвечанији начин једногласно прогласила Његову Светлост кнеза Милана М. Обреновића IV. за *краља српског* под именом *Милан М. Обреновић I. краљ српски.*

Усљед тога одправио сам Његовом Величанству сљедећи брзојав:

Његовом Величанству. Београд.

Ја сам већ имао част телеграфски известити Ваше Величанство о оном покрету у војсци, који је произашао усљед проглашења Вашег Величанства *српским краљем.* Покрет тај био је толико силан, да га није било могуће никаквим силама задржати. Још синоћ пуковник Хорватовић известио ме је, да је војска његова прогласила *Србију краљевском,* а Ваше Величанство *краљем.* Глас овај распрострео се са необичном брзином по целој војсци. С вечера још весеље се распростло по целом логору, које је трајало целу ноћ. Сви, од највиших официра па до најнижих војника клели су се, да ће се са оружијем у руци дотле борити док не изгнају последњег непријатеља из земље, клели су се, да ће се борити до последње капи крви за независност своје отаџбине а за славу Вашег Величанчаства. Јутрос почеше долазити депутације од свију части војске а такође сви официри који нису на службу из Алексинца, Гребаца, В. Шиљеговца, Ђуниса, Гредетина, Љубеша, Делиграда, Бобовиште и других места.

Одушевљење и радост беше неописана у 11 и по часова дошло је све свештенство како војено, тако и из околних места са војеним протом Јовановићем. Генерал Протић на челу депутације од свију части војске а у име целог јуначког народа српског, изговорио је ове речи:

Светли Господару!

Када си ти подигао свету Таковску заставу, народ ју је прихватио с вером, да је пронесе по пољима бојним, да извојује славу и слободу. То је вера, то је жеља народна, Србин неће више да живи, но као потпуно слободан у слободној домовини. И ми не пуштамо из руку заставу, док неизвојујемо слободу и славу отаџбини. У то име ми твоји верни војници, проглашавамо те Светли Господару за *краља српског*! Живио нам *краљу*! Ми хоћемо на твојој миропрозаној глави да заблиста круна независног краља српског. У то име борићемо се док траје једнога. У то име ево ти наше крви, живота и имања.

Живео нам *Светли краљ Милан М. Обреновић* I. тако нам Господ Бог помого!

За тим сам ја (Черњајев) изговорио:

„Глас Народа, глас је божији, и мени не остаје ништа друго, но да с вами заједно узвикнем: Живио *краљ српски Милан М. Обреновић I.* живила *краљица,* живио *краљевић српски!*“ Безгранично ура бијаше одговор овом прогласу.

Службу божију исвршише преко 50 војних свештеника и на јектенији би проглашен кнез Милан М. Обреновић IV. за *краља српског* под именом *Милан М. Обреновић* I.

Главни свештеник изговори најпосле живу беседу. После молебства, пошто би одпевано „Тебе Бога хвалим“ цела српска војска положи заклетву новом *краљу, краљици* и младом *краљевићу,* којом се заклеше, да ће их до последње капи крви бранити и заштићавати како од спољног тако и од унутарњег непријатеља.

Никада не беше у логору српском ни веће радости, ни већег весеља, ни силнијих усклика. *Живио Милан II. Обреновић I. краљ српски!!!*

У Делиграду 4. септембра 1876.

Генерал
Черњајев.

Ћуприја 5. септембра 1876. Данас у скупу десет хиљада резервне војске, и из целог округа искупљеног света на овдашњем вашаришту, пуковник г. Милутин Јовановић у пуној гали окићен орденима заслужним поздравивши војнике са „помози бог браћо“, предаде брзојав послат од генерала Черњајева поручику г. А. Милићевићу, који гласно прочита војсци; да су јуче на Делиграду *сто* хиљада српских бораца са грмљавом топовском прогласили независност српске државе, а нашег кнеза Милана за *првог* српског краља.

Дакле 4. септембра 1876. године, после пет стотина година, обновљена је српска земља именом краљевина, а племе Обреновића као негда славни Немањића, крунисало се у лицу четвртог владаоца Милана М. Обреновића: именом „краљ српски Милан М. Обреновић први.“

Глас овај који је брзојавом у часу овом допрьо, јесте глас неописане радости и одушевљења.

Читање депеше прекидано је у више пута са хиљаде гласова: да „живи Милан М. Обреновић први српски краљ“, а јека од 101 топа на обали моравској подпомагала је борце у њиховом одушевљењу и радости.

Кад се депеша прочитала, више свећеника свршише водоосвећење са благодарењем, а г. Никола Ружичић, професор богословије, поздравио је војску са овом беседом:

Племенити војници!

Драга браћо! Као што је некада цар Давид тронут превеликим благодјејањима, којима га благост божија обасипаше, у дубокој радости запевао: „воспоју господеви, благодјејавше му мње, и поју имени господа вишњаго,“ тако и ми удостојени данас превелике милости божије, којом обасу данас наше мило отачаство и цело Српство, скупимсо се на ово место, да одамо Господу хвалу и да му од свег срца благодаримо на његову дару, и у исто време да му се заречемо, да ћемо до гроба остати верни ономе, кога он данас узвишава и силом своје десница подиже на ступањ самодржца и бранитеља краљевства српског. И ми данас дакле подобно Давиду из свег срца нашег појимо и благодаримо господа, који и нама благодјејања чини; и ми свом душом нашом славимо и величамо име господа вечнога.

Браћо, данашњи дан за нас је најрадоснији у животу нашем. Јер пет стотина година кануше у бездну од како Србин не имађаше среће, да овакове празнике дочекује и испраћа, какви ми данас празнујемо. — Пет векова како Српство чекаше, да му сијне сјајнија слава и будућност његова. Пет стотина година, како се круна српска у ропству нахођаше и сјај њен у ризницама азијатског варвара тињаше. Судбина беше наредила, да толико тужних векова не сија златна круна славних Немањића на главама њихових сљедбеника.

Господ, који нас данас обасипа милошћу својом, беше се на предке наше због њихове неслоге расрдио и народ српски у црно завио. Гњеву божијем протекоше дани, и он, као преблаги отац, пружа опет своју штедру десницу Српству у помоћ. Он Српство подиже и узвишава, он му повраћа данас стару славу и моћ.

Тиранија свирепих Турака, која се изливаше над нашом браћом у Босни, Херцеговини и Старој Србији, разгњеви господа, и он хоће свој народ да избави и од диндушманина заштити. — Србију је господ изабрао, да то свето дело изврши, и налажући јој да у име његово избави угњетене, он је с нама, он благосиља српско оружје и силном својом десницом крепи мишице српских соколова, који се јуначки бију против пет пута већег непријатеља а својом благошћу умудрава воће наше војске.

У часу када непријатељи Српства ликују тобож победу турског оружија, српска војска толико се снажном осећа, да у пркос свима душманима нашим, проглашује свог премилог господара и кнеза Милана М. Обреновића IV. за краља српског, а Србију за подпуно независну државу.

Може ли бити браћо, за Српство што год радосније и торжанственије од тога свечаног акта и данашњег празновања. Па против, може ли што горе и прље бити за нашег непријатеља, који беше отворио своје отровне чељусти да нас прогута.

При овакој неисказаној срећи целог српства, зар може когод од нас малих, да подпуно искаже осећаје народа српског. Где су та срдашца српска, која се данас не топе у радости? Где су ти хладнокрвни хришћани, који не подижу свој глас к небу с топлом благодарношћу за превелику милост, којом данас господ обасипа по Христу браћу њихову. Који је тај Србин који неби у част данашњег празновања и добивене славе миле нам Србије живот свој на жртву принео? Који је то војник српски, који не би с мачем у руци неустрашимо пред српско-хришћанског непријатеља стао и до последње капи крви јуначки се за веру и краља свог борио?

Браћо јучерашњим даном започиње нова епоха у повесници српског народа. Јучерашњи дан 4. септ. остаје дубоко зарезан у срцима српским, и он ће много значајнији дан за српску повесницу бити, него и сами дан у који је Немања, срп. жупан прогласио себе за краља, а жупанију за краљевство. Јер тада он је себе прогласио за краља у пркос малих срп. жупана и склопио мале срп. жупаније у једну велику државу, а данас српска војска — као глас народа — проглашује свога владаоца, *на основу моћи свога оружја*, а у пркос диндушмана Српства, проглашује смело и Европи тим вели: „Србија је дужна и мора цело Српство из тирјанских чељусти изчупати и у једну јаку државу српску склопити. Ето у чему се разликује проглас Немање за краља, који је био пре 700 г. и проглас војске српске себи за краља Милана Обреновића.

Сад, браћо, кад се обазремо на ово значајно и по Српство св. дело, и кад озбиљно погледамо у каквим се ми околностима данас находимо увидићемо, да наше отачаство није никада оволико потребовало родољубског рада, слоге и пожртвовања нашег као сада. Јер ми се сада налазимо у добу таквом, кад се данима преживају године, а годинама читави векови. Доба је дакле наше, доба најзначајније, па с тога, не само свако дело наше, већ и свака реч наша ваља да је најтачније измерена мером чистог разума и загрејано топлином чистог родољубља.

Браћо, св. црква проглашавајући данас Његово Величанство Мил. Обреновића за независног владара Српства, уједно позива нас својим материнским гласом, да се пред часним крстом и св. еванђељем закунемо: да ћемо миропомазанику божијем, а краљу нашем Милану верни и срцем и душом одани бити, да ћемо вазда бити готови за њега живот свој положити и непрестано се о здрављу и спасењу његовом и његовог потомства богу молити, да ћемо под владом његовом најчистијом братском љубављу друг друга љубити и заповести његових власти слушати и вољу његову тачно испуњавати, да ћемо отачаству нашем чинити све оно, чему се оно, као отац од свог доброг сина надати може.

А ти господи дозволи нам да при овој свечаној молитви можемо у име твоје узвикнути: Да живи Милан Обреновић I. краљ српски! Да живи краљица Наталија и престолонасљедник краљевства српског! Да живи војска и народ српски и њихове храбре воће! — Амин.

После свршене беседе орио се скоро четврт часа глас: „Ура, живио Милан Обреновић први краљ српски, живила краљица Наталија, живио престолонасљедник,“ и кад се утиша ово одпоздравље, пуковник г. Милутин позва војнике да положе заклетву на верност своме краљу и отачбини, после које војска се по трупама крену свака на своје место певајући разне јуначке песме.

У часу овом старешине војске послали су следеће телеграме:

„Његовом Величанству краљу српском Милану Обреновићу I.

Београд.

Сва овде станујућа резервна војска и техничке трупе дознавши да су њихови другови находећи се на првој бојној линији пред непријатељем у Алексинцу, Делиграду и свој њиовој околини, прогласили Ваше Величаство краљем српским, још ноћас придружила се томе жељеном и радосном гласу и одлуци њиовој и јутрос у 11½ сати сва је војска са својим офацирима и сама прогласила Ваше Величанство за I. краља српског са изјавом: Да живи Милан М. Обреновић I. краљ српски, да живи краљица Паталија, да живи млади краљевић престолонасљедник!

Овај свечани проглас свој утврдише и војска и официри овог часа заклетвом верности према Вашем Величанству и дому Обреновића с тим да ће заставу таковску са којом је у борбу ушла нештедећи крв и имовину своју сад тек како примером својих предака уздићи на ону висину са које ће независност целом Српству синути, и за коју ће независност она силом бајонета својих принудити непријатеља на најдосније поштовање.

Краљевском српском ђенералу г. Че њајеву.

Сва овамошња резервна војска и техничке трупе у безграничном одушевљењу које од синоћ траје, примивши одлуку својих другова на бојним пољима, јутрос са својим официрима и сами придружише тој одлуки узвикујући: Да живи Милан М. Обреновић I. краљ српски, да живи краљица српска Наталија, да живи млади краљевић, престолонасљедник престола.

Овај узвик утврдише заклетвом верности према Његовом Величанству краљу и дому његовом и официри и војници, заклињући се у исто време, да ће јуначки проносити таковску заставу кроз редове непријатељске и да ће га на ову изјаву, са које сија независност целог Србства, достојно својих предака јуначки принудити силом својих мишица и последњом капи крви.

У подне давао је ручак пуковник Милутин, на ком су до 30 официра били. Здравице су у више пута напијане нашем краљу Милану и свеможном ослободитељу императору руском Анександру и престолонасљеднику Александровићу.

Варош је сва окићена тробојкама, целог се дана пуцало из пушака, у вече је била варош осветљена, ношене су буктиње, грађанство и војска се до неко доба ноћи веселили. Из прангија избачено је 101 метак.

Дај боже, да овако одушевљење, радост и слога вазда српски народ према владаоцу и својој отачбини прати.

Српски рат против Турске.

— **Енглеске изјаве против Турске** непрестају. У Лондону била је скупштина жена, у којој је закључено, да женске велико-британске и ирске поднесу краљици петицију (молбеницу) у којој да је моле, да у споразумљењу са осталим јевропским силама предузме мере противу настављања и понављања турских свирепства у Бугарској и у Србији. Изабран је женски извршни одбор, коме је за председника одређен *Љус Ферли*, тајник савеза за подпомагање хришћана у Турској и који ће (одбор) потписе купити.

— **„Пол. Кресп.“ с бојног поља** пише:

„Положај Абдул-Керим-паше није поспешан услед кретања, које је учинио Хорватовић. Њему је пресечен повратак као и друм, којим може храну довозити за војску. Турска је офензива на послетку врло јадно испала. Осман-паша није могао ни корака у напред поћи и био је принуђен, да се повуче на другу страну Тимока. Абдул-Керим-паша није могао да напредује у моравској долини. После једине велике битке код Алексинца хтели су Турци да с леве обале Мораве обиђу Алексинац. Али једва су три сахата пута могли да у напред пођу, па су одмах приморани да застану. Кланац Јанкове Клисуре нису могли Турци да отму. На Дрини су морали да с великим губитком напусте три шанца, која су отели били код Малога Зворника. Тако мировање оружја није Турке затекло на „победоносном путу.“

Исти лист још пише:

„Главни стан Муктар-паше сада је у Клобуку, дакле опет на турскоме земљишту. Војска му се улогорила у добро опшанченим положајима код Заслапа. Он је збиља опкољен од 12.000 Црногораца, који се такођер налазе у ваљаним шанчевима. Црногорци су доконали, да тек онда нападну, када се Муктар с војском крене.

Војнички суд, који је судио Махмуд-паши (Фрајнду) због његове погибије, ослободио га је. Он иде у Цариград, и добиће место у Тофану.“

„Политици“ пишу из *Београда* под 4. (16.) септ. о. г. ово: „О последњим догађајима на бојноме пољу не знамо ми овде готово ништа. Овај час стиже глас, да је између Делиграда и Алексинца била велика битка, у којоі је српска војска одржала победу.

Сваки дан долазе вести о ужасним свирепствима, што их Турци чине на српском земљишту, Али гроза спопада човека кад чује, шта у свом извештају вели пуковник Хорватовић о турском варварству и жалосном стању вароши Књажевца. Познато је, да су Турци, кад су ушли у Књажевац, ову варош готово са свим попалили. Турска је војска као некад Хуни и Авари жарила и палила, а највише су тамошњу српску цркву оштетили, јер су је Хорватовићеви војници затекли готово са свим разорену. Звона су нашли на улици на комаде разлупана, иконе су из оквира изкинуте, куршумима прорешетане и најгаднијим начином оскрнављене. Турци су тровали воду, јер су бацали у бунар мртва телеса, а да би и ваздух окужили, пометали су по улицама све на десет корака животињске лешине, по највише убијене свиње. Али најужасније је било видети лешине оних јадних становника, који су у вароши остали и које су синови пророкови најгрознијим начином измрцварили. У поменутом извештају Хорватовићевом спомињу се неки грозни случајеви, који се не могу прећутати. Не далеко од барутане књажевачке нашли су српски војници мртво тело једног капетана, коме су *руке* и *ноге* са свим *изгореле* и у пепео преобраћене. Остатак ватре, што је под тим јадником још тињала, и болни израз на лицу му, сведоче, да је полагано мучен и у највећим мукама умрио.

У кавани Мите Јаношевића нашао се један грађанин мртав, кога су *по целом телу пекли усијаним гвожђем и најпосле га натакли на ражањ.*

Други опет грађанин, по имену Петко Веселиновић, био је хром, те није могао од куће побећи. Он и Живко Каајија *мучени су усијаним гвожђем док нису душу испустили.*

У једној пекарници нађен је мртав српски војник, коме су турски војници укуцали толико ексера у тело, док није мученички изданyо.

Хорватовић у свом извештају особито наглашује, да је смрад од лешина тако јак био, да се морао са својом војском одмах удалити.

Шта ће рећи бечки и пештански туркољуби на та свирепства? Има ли још кога, који ће поред ових чињеница смети изустити реч „реформа“ и говорити да се и даље трпи та турска раса? Те скотове ваља из Јевропе истерати а у природом благословено, али са свим занемарено балканско полуострво ваља унети просвету и образованост. То спада у дужност садањем нараштају, коме ће повесница идућих дана срамне прекоре чинити, ако се противно случи.

Данас је више него икад оправдана и на свом месту девиза: „На поље с полумесецем!“

У стану код Делиграда налази се црногорски заступник Машо *Врбица* са четом од 4000 Црногораца, Херцеговаца итд. Та је чета већ била у боју.

И овде се образује коњаничка легија под командом некадашњег пруског капетана Копера. У ту легију ступају по највише аустријски коњаници.

РИСТИЋЕВЕ НОТЕ.

(Наставак и свршетак)

Цео предео кроз који су они прошли опустошен је и упропашћен; све је разорено, опљачкано, уништено.

А место да служи као заштита противу беснила разорења, које као да их је обузело, застава с „црвеним крстом“ нарочито распаљује њихову јарост, и ма да су обећали лојално извршивати Женевску конвенцију, они ипак не поштују ни амбуланцију ни њихово особље.

Тако су 9-ог августа пред Алексинцом пуцали на једну амбуланцију, докле нису видели, да је нестало заставе с „црвеним крстом“.

Још скорије 22. августа коњаници турски на-

ЛИСТАК.

СА ОРЉА-ЛУКЕ У КУЧЕ ДРЕКАЛОВИЋЕ.

Путописне црте из црногорске војне у 1876 г.

(Наставак дневних бележака дописника „Заставе.“)

После десет минулих дана у главном стану свеколике црногорске војске на Орља-Луци, зажелио сам јако да видим и ону нашу храбру војску, која је у Кучима на арбанашкој граници одржала неколико сјајних победа, бијући се са Турчином, са крвником српским. Али с једне стране задржаваху ме многи од овог пута, говорећи како је у оним крајевима због многе војске врло тешко и залогаја хлеба добити, и како је нарочито тежак и јако опасан пут све до наше војске, а с друге стране опет не могох никако наћи још кога од својих познаника, који уједно и тамошње крајеве познаје, па да заједно на пут пођемо. Али што сам дуже пред собом гледао Спуж, Веље Брдо, на њему и испод њега многе тврђаве турске, иза којих далеко према Подгорици и Рогами, на Морачи и на Сјеници лежи улогорена војска наша, у мени се све већма разгораваше жеља да пођем тамо. И једва ме једном срећа намерила на једнога Куча, с којим сам се кренуо на пут у суботу 21. о. м.

Мој пратилац, Куч Дрекаловић, зваше се Милета, брат онога Новака Милошева, који је у потоњем боју 2. о. м. посекао 19 турских глава. Милета је у добу око 26 година, врло живахан, снажан и весео момак, као што су већином сви Кучи, те ме путем непрестано разговараше.

Путовасмо све северном страном преко равног белопавлићког поља, и после доброг сахата путовања стигосмо до манастира Ждребаника, који лежи као већином сви манастири српски, у сред густе ладовине лиснатих дрвећа. Овај манастир подигнут је још за доба Немањића, и у њему је ћивот св. Арсенија.

Црква је окружена зградама, у којима су ћелије и школа са два разреда за мушку и женску децу из околних места, али у свим тим зградама једва могох наћи сада једну живу душу, малено ђаче од 10 година, јер сви остали што живише у овом манастиру, одоше у војску. Вредни, разборити и ваљани парох и учитељ овога манастира Милутин Жарић, кога свако поштује и броји међу прве и најбоље свештенике црногорске, рањен је тешко на Кучима у боју 2. пр. м. и лежи у болници у Данилову-граду.

Прегледавши манастир кренусмо даље и на скоро стигосмо близу града Спужа, покрај којег страном води пут, удаљен на један пушкомет од бедема градских. У мирно доба може се проћи другим, лепшим и краћим путем у пољу испод самога града, али сада мора да се пролази кршевитим путем на више, јер и на овоме путу нису путници сигурни за свој живот, што их Турци гађају из топова са града и околних тврђавица. Тек у повратку своме дознао сам, да има још један трећи пут на више уза стену, којим сам се и вратио, али мој Куч волије и опаснијим само краћим путем.

Ово обилажење тако кривуда да се читава три сахата непрестано налазим на догледу и замашају градским топовима, и то на неким местима са свим близу, да те свака пушка дохватити може. Од прилике један сахат пута заклањају те низбрдице у које силазиш с лиснати гора, а сав остали пут стојиш на висовима, на чистини према граду, који је са околним фортицама на тако згодном месту, да те са сваке стране вазда на оку држати може.

Баш према граду Спужу, северо-источно, високо на стени, пред којом је лисната гора, бели се манастир Пиперска Ћелија, у којој је ћивот св. Стевана. У манастирским просторијама сада је улогорен један батаљон војске, који чува да Турци излетом из града не попале куће мартинићког племена што леже у пољу испод града.

У овом манастиру пробавио сам читав сахат, гледајући са маленог ходника манастирског град Спуж, који лежи нешто ниже од високе манастирске стене, а удаљен је на један пушкомет, те се све као на длану видити може. Гледајући на војнички доглед, довукао сам пред себе сво големо и равно поље око града, пред којим се беле силни војнички шатори, а пред њима у дугачком ланцу просуло се око 1000 војника турских, те живо копају и граде шанчеве према нашој војсци у и око манастира.

У оближњим градским фортицама, које тек сада добро видох у свој огромности својој, стоје велике касарне са пространим двориштем око њих, ограђене јаким и високим бедемом, а у пољу са јужне стране града види се цела варошица Спуж са својим многим и лепим кућама, које закљањају посред њих многа красна лисната дрва. Уз то још покривају поље пред градом црногорска брдашца Мали Моромиш, Височица, Бријест Бећировића, Сребрна Главица, Банова Гомила и речица Црковница, која извире из Шћепановог брда, што све скупа означује и дели црногорску границу од турске. Једном речи диван је поглед одавде на пољану, коју са југо-западне стране са Орља-Луке не можеш видити од заклона многих брдашца, па те чисто изненађује ова појава кад у поље са оне стране гледаш.

Под манастиром у пољу стоји црквица мартинићког пламена, које су зидови са свим избушени од турских ђулади, која домашају и сами манастир на висини.

Овде у манастиру видео сам једну ћелију пуну турских остратуша, зебешких сабаља и другог оружја, које је наша војска у потоњем боју на Кучима задобила.

После једног сахата одмора кренемо се даље, али опет већином на догледу града Спужа и његових околних фортица, и таман се опростиш ових, ево ти неколико других фортица са и испод Бељег Брда, које те пуна 4 сахата непрестано прати до под само село Рогаме, где је главни стан наше војске на Кучима.

На овом путу видио сам на више места ископане јамице од турских кумбара, које су бацане на пролазеће путнике, али ја сам био тако срећан, да ни једно ђуле на мене нису избацили, а пре мога проласка овуда пуцали су сваки дан на пролазеће војнике и многе црногорке, које носе храну својим војницима, па кад су видели да се ни црногорске жене не плаше њихових ђулади, престали су пуцати.

Два дана после мога проласка тим путем, чуо сам да излеташе једном турска војска из града у поље, те се пушкараше с нашом војском, којом су приликом Турци запалили неколико кућа наших, које су најближе граду биле.

Тек после 7 сахата овако опрезног путовања дођосмо у село Рогаме око 8 сахата у вече.

Пут је већином јако кршевит, те се мора пешице ићи, а после толико душевног напрезања и телесног умора, зарадовао сам се што ћу се опет мало одморити.

шавши, при вршењу његове дужности, г. Луку Поповића, секретара алексиначког пододбора „црвеног крста“ напали су га и одсекли му најпре руку, на којој је носио повеску, па су по том секли у свима правцима преко „црвеног крста“ на руци овог јадника, који је издахнуо у највећим мукама. Појединости ове ужасне сцене наћи ћете у депеши начелника санитета, дра Вл. Ђорђевића, од које вам такође прилажем копију.

ТЕЛЕГРАМ ОД 24. АВГУСТА.

Београд од Делиграда.

Господину министру спољних послова Београд.

Као прилог за турско поштовање женевске конвенције, част ми је известити, да је једно одељење турске регуларне коњице 22-ог августа око 10 сахата пре подне не само убило Луку Поповића секретара алексиначког одбора „црвеног крста“, који му је био пао шака, него му је руку, на којој носаше црвени крст на белој повесци, исекло на комаде, и на лешу је било видно да су га, пошто су га убили куршумом у груди, секли ножем у свима правцима преко црвеног крста.

Службено

Начелник санитета потпуковник

Др. Владан Ђорђевић.

Сва ова свирепства дају ми право г. заступниче, да повторим оно што сам рекао у мом писму од 28. јулија, на име да турска војска не води рат онако како га разумеју цивилизовани народи. То је дело искорењења и уништења, што га она чини у Србији од како је у њу ушла.

Она се не може ничим извињавати, јер извештаји наших официра једногласно потврђују, да се паљевине, које су Турци починили на југу, као и на истоку, чинили свуда, и то већином после боја, не правдају никаквом стратегијском потребом. Оне нису једна од жалосних, али не избежних последица рата, него је то постојано и непопустљиво вршење предумишљене системе.

Ја знам. г. заступниче, да је влада, коју ви представљате код Њег. Свет. књаза Милана, једна од оних, које се најживље интересују за ово питање, које се много више тиче човечности него политике. За то сам се и нашао побуђен, да се на ново вама обратим, молећи вас да изволите доставити до знања оних, којих се тиче, ове сурове поступке, које сам имао част изложити вам.

Примите и т. д.

Бр. 3.497.

Београд 25. августа 1876. г.

подп. **Ј. Ристић.**

III.

Г. заступниче!

У мојој ноти од 25. пр. мес. имао сам част приметити вам да се надам скоро бити у стању изложити вам у појединостима дела пустоши и свирепства, која је турска војска починила за време свог кратког бављења у Књажевцу.

Хитам да вам данас доставим у преводу извештај, који је г. пуковник Хорватовић управио у овом обзиру г. ђенералу Черњајеву, кад је са својом војском наново Књажевац заузео, и рачунам на вашу доброту, да ћете га саопштити вашој високој влади.

Команданту Моравско-Тимочке војске.

При уласку у варош Књажевац част ми је покорно известити команданта о следећем:

Варош сва попаљена, једва је 50-та кућа под кровом и непопаљена, а и на њима је све разорено тако, да нема ни једне куће међу онима које су најмање оштећене, која није у половину вредности искварена.

Цео Књажевац слика је најјаднијег згаришта које вандалска рука учинити могаше. Оџаци и зидови страше огарављени, а све зграде од слабог материјала претворене су у прах и пепео.

Црква не само што је запаљена, иконостас изгорео, звона разлупана и однесена, поједина парчад нађена близу излаза из вароши, сахат са цркве однешен, у свод и иконе на дуварима гађано, иконе по сокацима разбацане и најзад поједине су иконе и погађене. Парчади од барјака налазе се по сокацима. Једном речи светиња богомоље оскврњена је, да тако грозан пример не може себи и највећи одмет овога света замислити.

Све што човечија рука кварити може у току од неколико дана, све је то извршено са енергијом и пријежношћу да се човек овоме дивити мора.

У бунарима и где је год пијаћа вода побацани су лешеви.

На сваки 10 корачаја налази се леш мртвог свинчета, који је већ толико у трулеж прешао да су му и саме муве костур у пола већ оголеле. Код бившег барутног магацина нађен је један леш везан за дрво и спаљен, а по оделу познаје се да је наш четовођа или ађутант, јер су дистенкције остале неповређене.

У сокаку ценићевом нађен је један леш, и по остацима одела судећи, нашега грађанина коме су обадве ноге од распола до табана огуљене и мошнице одсечене.

Један човечији леш нађен је у кафани Мите Јаношевића, опет по остатцима одела судећи, нашег грађанина, и један комад гвожђа убоден у њему; судећи по осталим бодовима и по лешу у опште, држим, да је усијаним гвожђем овом човеку смрт задата, и да је мучен.

Петко Веселиновић из Књажевца беше сломио ногу пре нашег одступа од Књажевца, и исти беше остао у својој кући. Сада пак нађен је убијен. Живко Кајсија такође из Књажевца убијен је и мучен усијаним гвожђем код своје куће.

У пекарници Иванка Констандиновића нађен је такође један леш нашега војника, који ће бити по свој прилици опет мучен, јер око њега се нађоше гвоздени ражњеви.

Осим побројаних лешева има још по кукурузима, но за то ће се послати један стрељачки низ који ће их изнаћи и посахрањивати.

У след таковог стања испаравање лешева причињава такав смрад, и бојећи се од заразе нисам смео трупе ни једног часа у Књажевцу задржати. Ово што сада рекох и наведох слаб је издржај да праву слику представи, и то што сам казао све је то примећено на први поглед.

У осталом сада сам наредио да овдашњи грађанин и батаљони казначеј Милан Аћимовић отиђе по вароши, све лешеве да посарањује, прибелешку о томе води и поднесе ми по свршеном раду прибелешку; јер судећи по задаху, који се на даљину $^1/_2$ сахата од вароши осећа, по миријадима ројева муха, које у околини Књажевца додиравају, држим да ће се јоште много људских лешева наћи, којих се личност констатовати не може. Што је трулеж преузео маха и ако је глава на трупу остала не могу се црте разликовати.

Све зграде у околини као што су пивнице и плевило и томе подобно изгореле су, и почем су оваке зградице обично биле подизане у хладовима неколико воћњака, рашћа и дрвета, и све је ово последње посушило се од жара и ватре, те је призор грозан и саме околине.

У осталом могу само то да речем, да мени оскудевају речи и могућност да верно ову слику јада и чемера представим.

При уласку у варош наше авангарде примetиле су да шврљају цигани мухамеданске вере.

У осталом што накнадно дознам јавићу одмах.

Књажевац 10. августа 1876. год.

Командант кора, пуковник

Ђ. Хорватовић.

Користим се овом приликом, г. заступниче, да вам поновим уверење мог најодличнијег поштовања.

Бр. 4010.

У Београду 2. Септембра 1876.

подп. **Ј. Ристић.**

ДОПИСИ.

Из Босне 4. септембра. Међу непријатељима српског ослобођења и јединства, као и ослобођења и хришћанско-хуманитарног живота свију источних хришћана, има их свакојаких. Та јер још жељени пораз српске војске не могу доживити, него против морају сведоци бити славних српских побједа, шћели би да се и оне збуде, што прилика није.

Све нек се догоди, али се догодити никад неће, да ће српске књежевине примити мир без нашег коначног ослобођења и сједињења с нашом јуначком браћом из књежевина.

Нек пишу и говоре наши противници колико оће о аутономији и о олакшици нашој, толико је само жива истина, да, или ће Босна с Херцеговином и Старом Србијом сад се сјединити са српским књежевинама, или ће се српске књежевине ископати.

Па што ми ово из ропства у слободу пишемо, нек нико не мисли, да кога обмањујемо или будаласту надутост из очајања показујемо.

Ми се не бојимо одласка, Вилхелмовог пријатеља и ђенерала у Варшаву; није нас страх од панике темских Крезева, нити ће за то Талија окренути фронт спасоносном и узвишеном начелу народности и братству, што је Пијемонт нашао се уз колено Француској у кримском рату, не да подигне и оснажи Турску, него да удари истински темељ талијанској краљевини кака је сад.

Ко је мислио, да су наши књежеви за то изјавили готовост к миру, што су се осјећали пораженима, или што су се покајали, е су све на коцку метнули за наше коначно ослобођење и јединство тај ће видити да је грешно мислио.

Што би неки шћели доказати да је за то наша стрвар изгубљена, јер већ досад није не само коначна сва турска војска смлаћена, него нити с граница оћерана, они заборављају, да турска царевина броји на милиона становника и на помоћ свет мухамеданског света, док српске књежевине једва преко милијуна душа имаду, и док они за које су оне исукале мач из корица још се нити дигли нијесу, због лако разумљивих а и казаних узрока.

Али ипак пораз за поразом сустиже турску војску, и кад је јуначке мишице испод Алексинца пут Ниша поћерају, онда ће тек настати оно од-а-шта се највише и плаше наши непријатељи.

Међу тијем већ и сами пријатељи турски морају с болом у души исповједити да је тек онда све и то коначно пропало, ако рат и у зиму уђе, јер ниђе ништа турска војска за зимно ратовање нити је спремила, нити одкуд спремити има.

И доиста се човјек начудити неможе како голо-боси и гладни војници и до данас издржати могоше.

Ово дана скоро све контракције одказаше свако даље давања ране војски. Отуд по толико телеграфа сваки дан на вилајетску владу, иштући рану.

Који не види очима, тај не може вјеровати у ком је десператном и мизерном стању турска војска.

И још турска одбија мир?

НОВИ САД 10. августа. — „Пестер Лојд“ пише у своме вечерањем листу од 8. (20.) септембра:

„У ствари затвора **Милетића** владаће, као што „Еленер“ јавља, у првој седници заступничке куће учинити поднесак а неће чекати на интерпелацију.“

— Данас је држао седницу епарх. школски одбор бачке дијецезе. Председавао је В. Пушибрк, бележио Грујић а од чланова беху у седници А. Михајловић, Д. Поповић, Ђ. Глибоњски, С. Савковић и фискал др. М. Полит.

Решено је министарству финансије послати представку, да се обустави ексекуција, која је судским путем наређена противу зграде овдашње „грчке школе“, коју је грчка општина при престајању своме поклонила овдашњој српској великој гимназији, и која је још под теретом државнога зајма. Представка се чини на темељу наредбе министарства просвете, које је наложило, да се поменути дуг плаћа од прихода, који речена зграда носи, и поткрепљује се још тим разлозима, да је интерес до сада редовно плаћан, а како је зграда ваљаној управи сада у руке дошла, то ће се од сад и капитал отплаћивати... У једно је решено, позвати старатеља, да поднесе имена оних, који имају новаца на дугу из фонда „грчке школе“, и којима је дуг тај отказан, те да се може судским путем према њима поступити.

— У последњем броју у редовима под Новим Садом, који су из „Пестер Лојда“ извађени и у којима се говори о парници дра Милетића, поткрала се штампарска погрешка, јер тамо где стоји: „О закључку велико-бечкеречког суда противу дра Милетића, који је *предметан* постао и т. д.“ треба да стоји: „О закључку и т. д. који је *беспредметан* постао.“ Погрешка је та у 19 реду с преда почињући.

НОВИЈЕ.

— Из *Мадрида* јављају: Шпански републиканци и монархистичне прогресисте спојили су се и издали су у Паризу манифест, којега су потписали Зорића и Салмерон и у коме се изјављује, да се мора прогласити република са уставом од г. 1869.. из којега да се избришу само опредељења, која се тичу монархије. Ваља сазвати кортесе, да донесу закључак о преиначењу поменутога устава и да онда као обични кортеси седнице држе.

— Из *Цариграда* брзопишу: Пошто ће се мир тешко углавити за ових десет дана, то ће по свој прилици настати примирје од четир недеље.

— Из *Београда* извештавају под 7. (19.) септембр.: У пркос мировању оружја напали су Турци прекјуче и јуче српску војску код Алексинца. Пуковник Петерсон одбије их. ђенерал Черњајев је брзојавио кнезу, да се не може у такој прилици обвезати, да ће моћи строго одржати мировање оружја. Ратни министар Николић отишао је услед тога у Делиград.

— Из *Пеште* јављају: Српска влада купила је код трговца Дајчлендера 500 коња, од којих је 200 већ отишло.

— Из *Лондона* саопштавају: Додатак званичног листа „Газете“ доноси извештај посланичког тајника Беринга о турским свирепствима у Бугарској. Елијот у писму, које је послао, признаје да је огорчење услед турских недела оправдано... Берингово описивање крволоштва у Батаку, где је 5000 људи убијено

Месечина као дан, обасјаваше голо стење и кршеве око Рогаме, са његових 18—20 кућица, а пред једном кућом стојаху више војника и перјаника, по чему сам на мах познао да је ово стан главно-командујућег г. Боже Петровића.

Помози бог и добро вече, рекох ступајући гомили Црногораца, који стајаху пред кућом, а сред њих сећаше на столици омален, сићушан, просто обучен Црногорац, којег сам први пут видио на Цетињу онога јутра, кад је народу и војсци прочитао објаву рата Турцима, и кад се кнез с војском у Херцеговину кренуо, — али ја до овога часа нисам с њиме говорио. То је Божо Петровић који устаде и рече:

„Добра ви срећа,“ а кад сам му се приказао, понуди ме да седнем према њему, а радознали Црногорци шапутаху нагађајући ко ће то бити, и кад им г. Божо рече да сам Војвођанин Србин, рекавши неколико лепи речи о нама, они гласно изјављиваху своје задовољство што сам у њиховој средини.

После кратког разговора о обичним стварима, уђосмо у једну собу, у којој беше постављен сто за вечеру, на којој су редовно уз г. Божу његови писари г. Божо Новаковић проф. богословије и г. Митар Пламенац, мој познаник са новосадске гимназије а сада слушалац виших наука у Русији, те вечерасмо и писмо вина подгоричког којег Црногорци сада кришом посред 30.000 турске војске доносе из Подгорице од тамошњих хришћана.

После вечере г. Божо Петровић окренув се мени заподене овај разговор:

„Баш ми је мило, што сте и овамо дошли, те међу нама видимо бар једног јединог Војвођана, јер познато вам је да су Војвођани највише радили, да се ова ствар покрене, и управо они су нас па то нагнали својим непрестаним потискивањем, али на жалост слабо су се одазвали убојној јеци за народно ослобођење. Та ладноћа на делу, према оноликом силном говору око покретања ове ствари, нарочито баца хрђаву светлост на целу тамошњу омладину, од које се народ српски у опште *с правом* могао много више надати. Овим не мислим никога укоравати, јер шта то вреди сада, али ми је као Србину жао, што смо тако несретни, да је сувише мало личног пожртвовања баш међу онима, који су својим вишим образовањем и одличнијим положајем у народу највише позвани да у томе предњаче, тим пре, што су својом душевном снагом кадри били да загреју и одушеве цео народ за остварење својих узвишених мисли.

Што се нас Црногораца посебно тиче, наша је савест мирна, јер смо се вазда од Косова били и крвавили са силнијим непријатељем, јер смо и сада прегнули свом снагом својом, да се подјармљена браћа ослободе и да се оствари она велика народна мисао, за којом је васколики народ српски скоро пет стотина година уздисао.

Ако, недај боже, буде слабијег успеха у овој крвавој борби нашој, малена Црна Гора грдно ће осетити, јер ће се ископати у сваком погледу. Више од годину дана делимо сиромашне залогаје са својом јадном браћом, која нам је из Херцеговине добегла, а сад ова војна изешће, што но реч, и црно испод нокта сиромашним Црногорцима, којима нема ко зимницу спремити, јер су им дома остала само нејака ситна дечица, немоћни старци и старице, а све остало, мушко и женско, као што сте сами видили, кренуло је листом на војну. А шта да речемо о драгоценој крви наших соколова, који су у толиким љутим бојевима ове војне пали? То ће малена Црна Гора дуго и љуто осећати. Да је и десети део оволиког прегнућа учињено од свију делова раскомаданог српства, ми би мање муке подносили, а општа народна зграда била би за јамачно осигурана.“

Ово је г. Божа говорио тако живахно а меко, да сам у тај мах осетио на себи неки прекор, који не могох ћутке поднети, те од прилике гледах да одклоним колико узмогнем бруку и срамоту, са народа из завичаја мог. Наводио сам за извину удаленост црногорског бојишта и политичне неприлике, а најзад сам завршио, да се у овој магли од ситна праха и олова тешка не може разазнати и оценити, да ли су и колико притекли у помоћ они делови народа нашега, које је удес политички поцепао и раздвојио од јуначке браће своје у Србији и Црној Гори.

Али дај боже да сунце слободе што скорије обасја балканско српство, па ће се видети, ко се брату братски одазвао, а ко заслужује прекор и срамоту, која га доиста и неће мимоићи.“

После тога пређе разговор на црногорску војску и књезине напоре у овој војни, према много већој сили, које г. Божо разлагаше од прилике овако:

„Као што ћете се и сами уверити, војена снага Црне Горе малена је бројем према огромној Турској сили у овим крајевима. Али ја сам вазда сигуран, да ће наши соколови разбити и већу турску војску од ове, а био бих још много безбрижнији, кад нам неби мањкало двоје: једна нам је велика невоља, што се и ово мало војске не може све да употреби у бој против непријатеља, који према нама вазда стоји са пет и шест пута бројно већом силом, јер наша војска после сваког боја мора сама да износи своје рањенике, па кад се деси жесточија битка где падне до стотину рањених, одваја се од војске најмање осам стотина најбољих војника. Рањеници се носе по читав дан далеко, а за сваког рањеника на носилама, ради измене путем, иду по 8 војника, и ту се бирају најбољи момци, који ће кадри бити преко овог крша да пренесу а да још горе не повреде рањеника. Па ти исти војници, који од боја уморни пођу са рањеницима, морају на мах без одмора да се натраг у војску враћају, ноћу или ма по каквом времену, те се дешава да их овде нова битка чека, у коју улећу и боре се лавовском снагом, без да су на целом путу и залогај хлеба заложили, јер у хитњи за рањеницима многи понесе само пушку да му је лакше ходити. Ово напрезање јако сатарује нашу војску, која би без тога много лакше одољевала још и већој од ове турске силе.

Друга нам је још већа невоља са тајином (храном) који се са највећим тешкоћама преноси у ове кршеве. Црна Гора нема довољно коња ни других преносних средстава, па војници у овим крајевима морају да се хране од својих кућа, а ове опет не могу свагда на време да стижу и доносе храну, јер их женска чељад вазда о себи вуче, па оли ће поћи са храном на војску, оли ће прибрати оно мало сиромашне летине, да не пропадне и да јадну зимницу спреми, оли ће ситну децу надгледати и ране јој спремити, док се од војна са војске врати. И ту вам је жива, неописана мука и невоља, коју очима гледамо а не можемо да јој доскочимо. Да није тога двога, рекао бих: нема силе на свијету, која би могла саломити нашу Црну Гору.“

(Наставиће се.)

превазилази све, што је до сад познато. Беринг захтева да се казне Мухамед-ага и Ахмет-ага, који су одговорни за убијства, и од којих је последњи од владе добио још орден мецидије. Беринг мисли, да су најстрожије мере и да је непристрано суђење нужно, ако ће да се поврати мир. Број убијених хришћана износи, по мишљењу Беринга, 12,000, а Турака је убијено само 200; број спаљених села је 58. Извештај му завршује речима, да је угушење устанка најнечовечнијим начином извршено, и да су за сваког кривца педесет невиних страдали.

— Из *Беча* брзојављују: У дипломатским круговима говори се, да Русија хоће да и даље суделује при посредовању мира само под тим условом, ако се прими предлог, који на то иде, да се најформалнијим начином учини изјава о примирију.

— Из *Цариграда* телеграфишу: Посланик Зичи неће ићи на допуст. Гарантне силе пису задовољне са наређеним кратким мировањем оружја и захтевају отворену изјаву о примирију. Боје се, да ће Русија прекинути преговоре.

РАСПИС НАГРАДА.

„Матица српска“ расписује награде из фонда Јована пл. Паке велико-сент-миклушког, тражећи да и за њих напишу:

I. Ова дела:

1., Роман, драма или шаљива игра из српског живота. — Награда за мање дело 200 фор. а за веће 300 ф. — Рок Петров-дан 1877.

II. Ови чланци за „Летопис“:

1., Живот и књижевна радња Лукијана Мушицког. — Наградиће се по садржају и по вредности. — Рок истиче 31. децембра 1876.

2., Историја нашег народа у Горњој Крајини (у ђенералату карловачко-вараждинском. — Награда 300 фор. — Рок Петров-дан 1877.

3., Преглед садржаја свих „Летописа“ Матице српске за 50 година (од 1826 до 1876.) — Награда 100 ф. — Рок Петров-дан 1877.

4., Наша новија драматика. — Награда 200 ф. — Рок Петров-дан 1877.

5., Историја заната и индустрије у опште. — Награда 120 ф. — Рок Петров-дан 1877.

6., О подизању и држању винограда; вина, врта. — Награда за свако 60 ф. — Рок Петров-дан 1877.

7., О држању и неговању стоке, краве музаре, овце, коња, свиње, свилене бубе. — Награда за свако 60 ф. — Рок Петров-дан 1877.

Напомиње се нарочито, да је „Матица“ вољна и мимо ових расписаних награда примити и по вредности наградити према количини преосталога новца и друга поучна, популарно-научна и забавна дела, саставе и чланке, остављајући писцима слободан избор предмета.

Уједно се јавља, да је главна скупштина овластила књижевно одељење, да може издати из накиног фонда награде за она дела и чланке, која дођу мимо расписаних награда, и то у течају године и пре главне скупштине, ако књижевно одељење пронађе, да им дела заслужују награде.

Дела се могу поднети или под именом писчевим или безимено, по уобичајеном начину. — Рукописи се не враћају. — Награда се издаје тек онда, кад писац дело паштампано поднесе, осим ако с „Матицом“ о том што друго уговори.

Награда се губи, ако писац своје дело за годину дана не изда, а није што друго уговорио.

Чланци за „Летопис“ штампају се најпре у „Летопису“ а после и писац и „Матица“ имају право прештампати их за се.

Из главне скупштине „Матице српске“, у Новоме Саду 18. (30.) августа 1876.

Председник „Матице српске:“
СТЕВАН БРАНОВАЧКИ с. р.

А. ХАЏИЋ с. р.
секретар.

РЕД ПЛОВИДБЕ

из Новог Сада од 9. маја 1876. почевши.

У Земун: уторником и петком после 7 сати у јутру.

У Земун и Оршаву: средом и суботом у 5сати, по подне.

У Пешту: понедељником, средом, петком и суботом после пола 11 сати пре подне.

У Новом Саду 9. маја 1876. ОПРАВНИШТВО.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

У наклади А. Пајевића у Н. Саду може се наручити

СРПСКИ БУКВАР

ЗА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

са многим сликама.

Буквар је написао г. др. Ђ. Натошевић гл. референат срп. народ. школа

а народно-школски савет прописао га је као обвезну школ. књигу у срп. нар. вероисповедним школама.

Слике у буквару удешене су тако, да деца уче по њима лако познавати поједине гласове, а уједно су те сличице згодне прегледалице за основно цртање.

Цена је 20 н. укориченом у тврде корице. Препродавци добијају 2 новч. по комаду рабата. Наручује се за готово и по поштанском подузећу код А. Пајевића у Н. Саду.

У наклади А. Пајевића у Новом Саду може се наручити књижица:

О ДИФТЕРИТИЧНОЈ ВРАТОБОЉИ

ЗА СРПСКЕ МАТЕРЕ

написао

др. Илија Огњановић.

Садржај: I. Српским матерама. II. Историја дифтеритида. III. Како изгледа дифтиритида. IV. Какви су узроци дифтеритида. V. Како се дифтиритида лечи. V. Министарске наредбе у обзиру на дифтеритиду.

Цена је 20 новч. комад. Ко поручи на више ових књига, добија књижарски рабат 25%. Наручбине с новци ваља слати Арси Пејевићу у Н. Сад.

ШКОЛСКИМ ВЛАСТИМА

препоручујемо наша издања која су већином од високог школског савета за српске народне школе прописана:

Словенски буквар истумачен — — —	14 н
Мала земљеделска читанка. Написао др. Ђ. Радић, са 44 слике — — — — —	30 н.
Наша земља. Посрбио Ст. В. Поповић, I. Читанка за 5. разред — — — — — —	50 н.
Наша земља. II. део. Читанка за 6. разред	50 „
Земљопис за III. и IV. разред народ. школа	40 „
Граматика срп. мала од Ј. Павловића — —	18 „
Повеница срп. народа од Н. Ђ. Вукичевића	20 „
Писмени састави. — — — — — —	14 „
Повеница угарска отачаствена, од Н. Ђ. Вукичевића — — — — — — — —	24 „
Јестественица. Од М. Т. Фрачковића — —	30 „
Рачуница с обзиром на нове мере од С. Коњевића, I. за први разред 10 н., II. за други разред 12 н. III. за трећи разред 16 н. IV. за четврти разред 20 н.	
Кратак наук мађарског језика, од Мил. Јапковића. Треће прерађено издање — — —	36 н.
Природопис А. Либена. I. Зоологија — —	25 „
II. Ботаника — —	18 „
III. Минералогија —	20 „
Нове мере за 3. и 4. разред. Од проф. М. Петровића — — — — — — — — — —	20 н.
Нове мере са великом таблом нових мера —	60 „
Збирка народних песама за школску младеж обојега пола — — — — — — —	10 „
Основи физике за више разреде нар. школа, више девојачке школе и сродне заводе. Од проф. М. Петровића. Са 47 слика — — —	50 н.
Наука о геометријским облицима. Од проф. М. Петровића. За 4. разред — — — —	40 н.
Права и дужности грађана у Угарској, с додатком срп. нар. црквена и школска самоуправа. Од Јов. Поповића управ — — —	36 н.
О човеку. Спомоћна књига за учитеље и ученике. Написао М. Т. Фрачковић — — —	30 н.
Библичне повести новог завета. Од Н. Ђ. Вукичевића. Најновије издање — — — —	40 н.
Изјашњење свете литургије. Од Н. Ђ. Вукичевића. Друго поправљено издање — —	50 н.
Очење или каламлење с листом. Од др. Ђ. Радића. Друго издање — — — — — —	10 н.
Како се састављају питања. Српски удесио Дим. Јосић — — — — — — —	50 н.
Кратак наук о глобусу — — — — —	10 „
Поука о кућарству за учитељ. и више девојачке школе као и за домаћу потребу. Од проф. М. Петровића — — — — — —	45 н.
Човечије тело и његова нега. Са више слика. Написао проф. М. Петровић — — —	60 н.
Букварска читанка. За школу и народ написао Акс. Максимовић — — — — —	25 н.
Школа основног цртања. Од П. Мужака —	1 ф. 80 н.
Збирка геометријских тела од дрвета, за наставу у науци о геометријским облицима	4 ф. 20 н.
Шрајберове велике природописне слике за зид у 20 колор. таблица: 5 табл. сисавца ф. 7.25, 5 табл. тица ф. 7.25, 5 табл. амфибија ф. 7.50, 5 табл. растиња ф. 7.50.	
Рачуналка руска за рачунање с целим бројевима — — — — — — — — — —	12 ф. —
Рачуналка руска за рачунање с разломцима	12 „ —
Глобус српски 8″ у пречнику — — —	6 „ 75 н.
— — 8″ у пречнику с меридијаном	15 „ —
Штица. По методу Вукичевићевом — — —	2 „ —
Писмарице на тврдој артији. Кутија — —	3 „ —
Тискарије школске, као: школски дневник таб.	5 н.
Извештаји, белешке и сви искази школ. таб.	3 „
Главни шк. записник, везан за 480 ученика	3 ф. 50 н.
— — — — за 960 ученика	6 „ —
— — — — за 1920 ученика	10 „ —

Овом приликом препоручујемо наше богато сложиште и **и свију осталих школских и педагошких дела и учила**, што смо у **особеном списку** побележили.

Код школских књига, што их горе посебице наведосмо, и које смо ми о нашем трошку издали, ДАЈЕМО НА СВАКИХ 10 КОМАДА 1 КОМАД НА ДАР!

Наручбине извршују се брзо и тачно, а уз наплату при пријему.

Панчево при почетку школске године 1876/7.

КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

СИСАК 17. септембра. (Шипуш и друг)

Пшеница непромењена на миру стоји, јер терети из Баната нису још почели стизати. Ако се обистини, да ће множина робе из Русије врло финог квалитета доћи, онда ће се радње наше пијаце само на нашу најближу околицу ограничити, и тако се врло слабом и теготном послу надати имамо. Цена се именује: бечејској финој роби око ф. 5·30 до 40 а панчевачкој око ф 4·35—40 на 50 килогр.

¾ жита, наполице нема.

Кукуруз као и пре, односи се умерено, и пошто је робе нешто привежено нису цене ништа нагетле него су за неколико новчића назадовале. Данас се држи лепа банатска роба по ф. 3·30—35 а босанска у транзито до ф. 3· на 50 к.

Курз бечке берзе 11. (23.) септ.

5% металици — — — — — — — — — —	66.95
5% народног зајма — — — — — — — —	69.90
Државни зајам од 1860 г. — — — — — —	112.20
Акције банчине — — — — — — — —	863,—
Кредитне акције — — — — — — — —	153 10
Лондон — — — — — — — — — —	120,85
Угарске разтеретнице — — — — — — —	74.25
Темишварске разтеретнице — — — — — —	73.25
Ердељске разтеретнице — — — — — —	74.40
Хрватско-славонске разтеретнице — — — —	86.—
Сребро — — — — — — — — — —	101.90
Ц. кр. дукати — — — — — — — — —	5.75
Наполеондори — — — — — — — — —	9.64
	59.25

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место у Кетфељу овим се стечај расписује до 1. октобра т. г. са којим званањем скопчана је плата 150 ф. а. вр. 72 кибле жита, 4 фата сламе, 6 фати дрва, 4 ланца ораће земље, по ланца башче, слободан стан, од две собе и једне кујне, један подрум, један шпајс — од погреба 50 новчића.

Који жели ово упражњено учитељско место получити, нека се лично са доказима по уредби школској овдашњем црквено-школском одбору представи.

Поред предавања по уредби школској захтева се од компетента појање у св. цркви недељно и празнично, са децом средом и петком при преждеосвештеној — спада му у дужност перо водити у црквеним седницама.

Из седнице црквено-школског одбора држане у Кетфељу дне 29. августа 1876.

ЉУБОМИР МАРКОВИЋ, прив. учитељ и перовођа. ТОДОР ЈАНКОВИЋ, 1—3 председник шк. одбора.

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место у Парти отвара се стечај. Плата је годишња 150 ф. а. вр. 4 фата тврди дрва, слободан стан са марвеном шталом и баштом

У дужност учитељу спада осим наставе школске, појање у цркви.

Најдуже до 8. (20.) октобра 1876. окружном званију у Карлсдорф своје молбенице поднети.

Парта дана 1. (13.) септембра 1876.

Глигорије Јованов.
1—3 школски надзорник.

СТЕЧАЈ.

На српској народној вероисповедној школи у Митровици упражњено је место учитељице са годишњом платом од 400 ф. а. вр. 6 хвати растови дрва и слободан стан или 120 фор. а. вр. у име станарине.

Проситељице имају своје са пужним сведочбама поткрепљене молбенице до 8. октобра по новом календару црквено-школској општини митровачкој поднети.

У Митровици 6. септембра 1876.

ВЛАДАН МАРКОВИЋ перовођа. ЂОРЂЕ НИКОЛАЈЕВИЋ, 1—3 председник црк. шк. општине.

ОГЛАС.

Српска православна црквена општина у Брестовцу (у Бачкој,) закључила је у својој скупштини држаној 29. августа о. г. да иконостас своје цркве, — који је пре две године дана нов начињен — моловати и позлатити даде; тога ради позивају се сви они сликари и златари, који би вољни били исти посао на израду примити, да дана 8. новембра по старом календару, у Брестовац (у Бачкој) у црквено-општинску седницу, која ће се истога дана у 2 сахата по подне држати — доћу.

Брестовац 5. септембра 1876.

ПЕТАР ПОПОВИЋ, перовођа. ЛАЗАР НИКОЛИЋ, 1—3 председник.

СТЕЧАЈ.

Код подписане штедионице упражњено је место једног помоћника. Плата је годишња 500 ф. а. вр.

Од потражитеља захтева се да имају знања у рачунству и књиговодству и да су вешти српском и немачком језику у говору и писму.

Они који су при коме сличном заводу били у радњи имају првенство.

Који желе ово место добити нека се са нужним списима до конца октобра о. г. по рим. кал. код подписаног завода пријаве.

У Вуковару 6. (18.) септембра 1876.

1—3 **„Штедионица у Вуковару“.**

СТЕЧАЈ.

На упражњену катедру професора класичне филологије у великој гимназији карловачкој.

Плата је испитаноме професору 1100 фор. квинквенала и 10% станарине; супленту 682 фор. 50 н. 10 проц. станарине.

Потражиоци ће до 15. октобра по нов. своје молбенице и сведоџбе високом патронату гимназије ове поднети.

У Карловцима, 30. септ. 1876.

1—3 **Управа гимназије карловачке.**

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место у Обровцу (у Бачкој) отвара се стечај. Плата је годишња 131 фор. 85 н. 25 пож. мерова жита, пол сесије земље, на коју општина порез плаћа, слободан стан са пространом баштом, у дужност учитељу спада у цркви појање, и децу школску у истом обучавање, перо у седницама црквено-школским водити и 80 н. од сваког већег укопа.

Проситељи имају до 20. септембера т. г. по српском календару молбенице овом школском одбору поднети.

У Обровцу 31. августа 1876.

2—3 ШКОЛСКИ ОДБОР.

СТЕЧАЈ.

На упражњено место учитеља у Госпођинци овим се стечај отвара.

Плата је годишња 360 фор. 2. фата тврди дрва слободан стан са пространом баштом.

Учитељу поред наставе спада у дужност децу у црквеном пјенију обучавати.

У Госпођинци 9. септембра 1876.

2—3 ШК. ОДБОР.

ОГЛАС.

Српска православна црквено-школска општина у Чуругу закључила је држати 26. септембра о. г. по српском, лицитацију зарад преливања једног разбијеног звона, које је 11. центи тешко. Лицитација ће бити у најстаријој српској школи у 2. сахата после подне.

Услови ће се дознати о лицитацији.

Из редовне црквено-одборске седнице држане

У Чуругу 2. септембра 1876.

ТОДОР ИВКОВ председник. 2—3 МИЛОШ М. ПАПИЋ пр. перовођа.

СТЕЧАЈ.

Отвара се стечај на једну упражњену парохију у месту Соколовцу у протопресвитерату белоцркванском.

Проситељи имају своје са прописаним сведочбама снабдевене молбенице овој консисторији најдаље за шест недеља од првог увршћења овог стечаја поднети.

У Вршцу 17. августа 1876.

3—3 КОНСИСТОРИЈА ЕПАРХИЈЕ ВРШАЧКЕ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено место црквеног певца овим се стечај расписује.

Годишња је плата 200 фор. штоларни приход до 5 0 фор и слободан стан.

Проситељи имају своје молбенице са доставерним исказима, да су доброг моралног владања и у пјенију и правилу црквеном искусни — до 20. тек. подписаном поднети.

У Егри (Eger, Erlau) 1. септембра 1876.

ЂОРЂЕ ЈАНКОВИЋ, парох.
3—3

Банатска српска књижара

НИКОЛЕ Ј. ИВАНЂАНИНА

У ЧАКОВУ

препоручује своје стовариште школских књига и учила која су за основне школе потребне, и све од високог школског савета за српске народне школе прописане.

Поштоване налоге одма се извршују у наточ (per Nbchnahme.)

Чаково 2. септембра 1876.

БАНАТСКА СРПСКА КЊИЖАРА
2—3 **Николе Ј. Иванђанина.**

ЈОВАНА ШОМАНА

СТОВАРИШТЕ НАДГРОБНИ СПОМЕНИКА И РЕЗАЧКА РАДИОНИЦА

на крају дунавске улице код шета— лишта

у Новом Саду

препоручује своје добро снабдевено стовариште **надгробних споменика** од **црвеног и сивога мрамора**, као и **крстова од гранита, пешчанога камена и ливеног гвожђа**, даље врло ваљаних **воденичарских каменова** и **жрнала за со.**

Тако исто и своје **стовариште хидрауличког креча или каје, и плоча од каје** за кадрму, ходнике и кујне.

Сви споменути предмети могу се добити по најјефтинију цену, као и резачки послови за цркве и зграде.

За тачне натписе као и за позлату гарантује се.

Све наручбине сувим и водом најтачније се обављају. 3—8

„ОРИЈЕНТАЛСКИ САПУН“

састављен из разних сокова лековити биљки, превазилази све досадашње производе сапуна, признат како овде, тако у Француској и Инглеској за најбоље средство **нежност лица лепоту и кожње болести**, који је од Његовог цар. кр. Величества повл. привилегијом признат.

Сви досадањи сапуни садржавају у себи путину креча, подаше које је за лице шкодљиво.

„Ориентални сапун“ при краткој употреби отклања све нечистоће лица као бубуљице, пеге, флеке, итд. даје лицу нежност и светлост и обдржава до велике старости.

Боја за фарбање косе

која је од лекарски ауторитета испитана, и њено дејство као непревозилажеће признато, почем она (поред попутне нешкодљивости) косу по жељи фарба црно, кестенбраун, отворено смеђу (Goldblond) и т. д. опадање предупређује и на растење дејствује, која је такође цар. кр. привилегијом призната.

Препоручујем тако и моју „помаду за лице“ која боре (фалте) глади и отклања.

ЦЕНА:

Сапуна туце ф. 1.40, 2.30, 3.60.
Боје једна флаша ф. 2.—
Помаде туце ф. 3.60. — комад 35 пов.

Препродавцима рабат.

На писмене наручбине одма се per Nachnahme отправља.

Ник. Нешић, фабрикант
Wien. Fleischmarkt Nr. 18.

Стовариште код **Г. Л. Станисављевића** трговца у Карловцу. 2—

ВРЛО ДОБРО

ЗА СВАКИ ДОМАЗЛУК!

само ф. 6.10.

кошта ова група еспана, састојећа се из 43 комада одвећ добрих и практичних предмета и то:

1 диван „салонамп“ из најфинијег бисера,
2 елегантна чирака ливена из туча,
1 лепо ишарано асталско звон од нова злата,
1 албум за фотографије, диван увез,
6 добрих енгл. нож. од челика с јаким дршком
6 добрих енгл. виљушака од челика,
6 ц. к. пат. Британија-кашика за јело,
6 „ „ „ „ за каву,
1 „ „ „ шмркова за чорбу,
1 „ „ „ „ за млеко,
6 кристалних рашаља за ножеве,
6 малих стаклени тацли са јап. живописом,
43 комада.

За знак да су праве свака је Британија-кашика са ц. кр. патентом снабдевена, а за добру каквоћу и истрајност даје се гаранција.

Сва овде наведена 43 комада добијају се за безпримерно јевтину цену од ф. 6.10 у скоро отвореном

СТОВАРИШТУ

БЛАУ и КАН

(Blau & Kann)

Беч, (Wien) Babenbergerstrasse 1.

Шаље се тачно по наплати. 8—12

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија.